

ELEKTRONİK KAYNAKLARIN BİLİMSEL ÇALIŞMALARDA KULLANIMI

Çağrı Erhan

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Araştırma Görevlisi

•••

Özet

Son yıllarda elektronik biçimde sunulan bilimsel çalışmaların sayısındaki olağanüstü artışa bağlı olarak, araştırmacılar geçmişe oranla elektronik kaynaklara daha fazla atıf yapmaktadırlar. Batı'da elektronik kaynaklara atıf konusunda çeşitli çalışmalar yürütülmekle birlikte henüz bu alanda belirlenen kriterlerden hiçbiri evrensel kurallar olarak kabul edilmemiştir. Bu girişimler arasında Amerikan Çağdaş Dil Derneği (MLA) tarafından geliştirilen yöntem akademik çevrelerde yaygın bir kullanım alanı bulmuştur.

Bu makale MLA modellerini Türk akademisyenlerine tanıtmayı ve böylece elektronik kaynaklara atıf sorununun çözümüne katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Using Electronic Sources in Scientific Studies

Abstract

Due to enormous increase of scientific material in electronic format in recent years, researchers are citing more electronic sources than before. Although some initiatives that seek to demonstrate efficient and unambiguous reference to electronic sources have been started in the West, none of the criteria were admitted as universal rules. Among this initiatives the method developed by Modern Language Association (MLA) is most widely used in academic circles.

This essay aims to introduce the MLA models to Turkish academicians and therefore contribute to solution of recent problem of citing electronic material.

Elektronik Kaynakların Bilimsel Çalışmalarda Kullanımı

I. Giriş

Son yıllarda birçok üniversitenin uluslararası bilgi ağı internete bağlanmasının doğal bir sonucu olarak, akademik çevrelerin, bu ağ içerisinde yeralan kaynakları kullanmasında bir artış yaşanmaktadır. Bilimsel yayınlara internet sitelerinde yer verilmesinin dünyada hızla güçlenen bir eğilim olarak ortaya çıkması son derece kolay ve çoğu zaman ücretsiz ulaşılan bu kaynaklara olan ilgiyi de artırmıştır. Başta yüksek lisans ve doktora tezi hazırlayanlar olmak üzere, giderek daha çok kişi bilimsel araştırmalarının ilk aşamasını oluşturan kaynak tarama işlemini, bilgisayar başında yapmaya başlamıştır.

Öte yandan, CD-ROM, disket, videoteyp ve videodisk biçiminde sunulan elektronik kaynakların sayısındaki artış günümüzde olağanüstü boyutlara ulaşmıştır.

Ülkemizde, elektronik ortamdan elde edilen kaynakların, bilimsel çalışmalarda kullanımına ilişkin ilke ve kurallar yerleşmemiş olduğundan, araştırmacılar çoğu zaman kendilerinin icad ettikleri yöntemleri kullanmaya yönelmişlerdir. Bu da ister istemez herkese göre ayrı bir yöntemin ortaya çıkmasına ve bilimsel çalışmalardaki atıfların ve kaynakça bölümlerinin, standart dışı olması sonucunu doğurmuştur.

Benzer bir durum, Türkiye'den daha önce elektronik kaynak kullanımının yaygınlaştığı ülkelerde de yaşanmış ve 1990'ların başından itibaren, "internet kaynaklarının bilimsel çalışmalarda nasıl kullanılacağı" sorununun çözümü için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yöntemlerden Modern Language Association'un (MLA) geliştirdiği yöntem1 dünya akademik çevrelerinde en çok kullanılan kurallar dizisi olarak benimsenmiştir.

Bu makale hazırlanırken, MLA'nın internet kaynakları için önerdiği yöntemin, ABD'nin Eastern Kentucky Üniversitesi'nden Andrew Harnack ve

Gene Kleppinger tarafından daha da geliştirilmiş hali (HARNACK/KLEPPINGER, 1996) ve yine MLA tarafından, internet dışındaki elektronik kaynaklar için önerilen yöntemin, Southern Mississippi Üniversitesi'nden Michael N. Salda tarafından geliştirilmiş biçimi (SALDA, 1997) temel alınmıştır. Bu yöntemlerin daha iyi anlaşılabilmesi için verilen örneklerin büyük bir bölümü de, böyle yeni bir alanda hata yapılmaktan çekinildiğinden, yukarıdaki yazarların çalışmalarından aynen aktarılmıştır. Ortaya konulan kuralların benimsenmesiyle bundan sonra ülkemizde kaleme alınacak tüm bilimsel çalışmalarda, bu yöntemin kullanılması, böylece bir süredir yaşanan standart kargaşasının sona ermesi ümit edilir.

II-Elektronik Kaynaklara Atıflarda Unutulmaması Gereken Noktalar

Bir bilimsel çalışma yapılırken, kaynaklara atıf yapılmasının temelde üç nedeni vardır. Bunlar kısaca, yazıda ortaya konulanların belli bir araştırma disiplini içerisinde çeşitli kaynakların taranmasıyla oluşturulduğunu göstermek; çalışmanın yapılmasında daha önceki çalışmalarından yararlanan kişilerin isimlerine yervererek, bilimsel ahlâk kurallarının gereğini yerine getirmek; bundan sonra aynı konuda araştırma yapacakların, bilgi kaynaklarına kolayca erişimine yardımcı olmaktır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, elektronik atıf yapılırken genel olarak aşağıda sayılan 11 noktaya yer verilmesi önerilmektedir (SALDA, 1995):

1-Yazarın adı ve soyadı.

2-Eğer kaynak basılmışsa, buna ilişkin bilgiler.

3-Kaynağın basılmış olduğu başlık internet ortamındaki başlıktan farklıysa, bunun belirtilmesi.

4-Kaynağın açık bir posta numarası varsa, bunun yazılması. Özellikle listservlerden elde edilen belgelerde bu konuya dikkat edilmesi.

5-Açılan database'in başlığı elektronik kaynağın başlığından farklıysa, bunun gösterilmesi.

6-Editör veya editörlerin ad ve soyadları.

7-Yayın tarihi ve/veya numarası.

8-Kaynağın sunulduğu elektronik ortam: CD-ROM, videoteyp vs.

9-Sahibi ya da yayınlayana ilişkin bilgiler.

10-İnternette sunulmuşsa, en son güncelleştirme ve en son ziyaret tarihleri.

11-İnternet kaynağına ulaşmak için gerekli adres.

Bu noktada, birbirinden farklı biçim ve özellikle taşıyan internet kaynakları ve diğer elektronik kaynakları ayrı ayrı değerlendirmek yerinde olacaktır.

III- İnternet Kaynaklarının Kullanımı:

MLA'nın geliştirdiği yönteme göre, kaynaklara metin içinde atf yapılması, yazılı kaynaklara yapılan atf yöntemiyle benzerlik göstermektedir. Buna göre, yazar veya yazarların soyadının ve kaynağın yazıldığı tarihin parantez içinde gösterilmesi yeterlidir. Örneğin, (ALTAN, 1999), (ALTAN/CEM, 1999).

Eğer alıntı yapılan kaynağın sayfaları numaralandırılmışsa, alıntının yapıldığı sayfa numarası da gösterilmelidir. Örneğin, (ALTAN, 1999: 28).

Alıntı bir yazarın eserinden değil de, bir siteden yapılmışsa, bu kez parantez içine sitenin ismi ya da bu ismin kısaltması konulmalıdır. Örneğin, (NEW FRONTIERS, 1999).

Metnin içinde atf yapılan kaynakların kaynakçada gösterilmesi ise, hem yazılı kaynaklara uygulanan yöntemden, hem de internette yeralış biçimlerine göre birbirlerinden farklılık göstermektedir. Bir belge internet ortamında başlıca sekiz biçimde yeralabilir. Bunların herbiri için aşağıda gösterilen farklı yöntemler kullanılmalıdır (HARNACK/KLEPPINGER, 1996).

A-FTP (File Transfer Protocol) Siteleri:

- Biliniyorsa yazarın soyadı ve adı.
- Varsa yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Tırnak içerisinde belgenin tam adı.
- Açılı parantez içerisinde eksiksiz FTP adresi,
- Parantez içerisinde belgeye ulaşım tarihi.

Örnek:

BRUCKMAN, Amy. (1997), "Approaches to Managing Deviant Behavior in Virtual Communities."

<ftp://ftp.media.mit.edu/pub/asb/papers/deviance-chi-94> (24.12.1997).

B-WWW (World Wide Web) Siteleri:

- Biliniyorsa yazarın soyadı ve adı.
- Varsa, yayın veya en son gözden geçirilme tarihi (Parantez içerisinde).
- Tırnak içerisinde belgenin tam adı.
- Eğer belge daha geniş bir çalışmanın altbölümlerinden biriye, italik harflerle bu çalışmanın adı.
- Açılı parantez içerisinde eksiksiz HTTP adresi

-Parantez içerisinde belgeye ulaşım tarihi.

Örnek:

PAGE, Melvin E. (1996), "A Brief Citation Guide For Internet Sources in History and the Humanities." <<http://h-net2.msu.edu/%7Eafrica/citation.html>> (20.01.1999).

C-Telnet Siteleri:

-Biliniyorsa yazarın soyadı ve adı.

-Varsa, yayın tarihi (Parantez içerisinde).

-Varsa, tırnak içinde belgenin ismi.

-Eğer belge daha geniş bir çalışmanın altbölümlerinden biriye, italik harflerle bu çalışmanın adı.

-Eksiksiz Telnet adresi,

-Yayına giriş için yapılması gerekenler

-Parantez içerisinde belgeye ulaşım tarihi.

Örnek:

GOMES, Lee. (3 May 1992), "Xerox's On-Line Neighborhood: A Great Place to Visit." Mercury News. . telnet.lamba.parc.xerox.com 8888, @go # 50827, press 13 (5 Dec. 1994).

D-Eşzamanlı İletişim:

-Biliniyorsa konuşmacının soyadı ve adı.

-İletişim türü. Örneğin, Grup tartışması, mülakat vb.

-Giriş mümkünse, eksiksiz adres.

-Parantez içerisinde belgeye erişim tarihi.

Örnek:

HARNACK, Andrew. Group Discussion. telnet.moo.du.org/port=8888 (4 Apr. 1996).

E-GOPHER Siteleri:

-Yazarın soyadı ve adı.

-Belge daha önce bir yerde basılmışsa, basım tarihi (Parantez içerisinde).

-Tırnak içerisinde belgenin ismi.

-Belge daha önce bir yerde basılmışsa, italik harflerle buna ilişkin bilgiler.

-Bilgiye ulaşmak için izlenmesi gereken Gopher yolu

-Parantez içerisinde belgeye erişim tarihi.

Örnek:

QUITTNER, Joshua. (7 Nov. 1993), "Far Out: Welcome to Their World Built of MUD." *Published in Newsday*. gopher University of Koeln/About MUDs,

MOOs, and MUSEs in Education/ Selected Papers/newsday (5 Dec. 1998).

F-Listserv Mesajları:

- Biliniyorsa, yazarın soyadı ve adı.
- Yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Açılı parantez içerisinde yazarın e-mail adresi
- Tırnak içerisinde konu başlığı.
- Açılı parantez içerisinde Listserv'ün adresi
- Parantez içerisinde belgeye erişim tarihi.

Örnek:

SEABROOK, Richard H.C. (22 Jan. 1994), <seabrook@clark.net>
"Community and Progress." <cybermind@jefferson.village.virginia.edu> (22 Jan. 1994).

G-USENET (Newsgroup) Mesajları:

- Biliniyorsa, yazarın soyadı ve adı.
- Yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Açılı parantez içerisinde yazarın e-mail adresi
- Tırnak içerisinde konu başlığı.
- Açılı parantez içerisinde Newsgroup'un adı
- Parantez içerisinde belgeye ulaşım tarihi.

Örnek:

SLADE, Robert. (26 Mar. 1996), <res@maths.bath.ac.uk> "UNIX Made Easy." <alt.books.reviews> (31 Mar. 1996).

H-E-mail Mesajları:

- Yazarın soyadı ve adı.
- Yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Açılı parantez içerisinde yazarın e-mail adresi
- Tırnak içerisinde konu başlığı.
- İletişimin türü. Örneğin, kişisel e-mail, dağıtım listesi vs.
- Parantez içerisinde belgeye erişim tarihi.

Örnek:

ERDOĞDU, Teyfur. (25 Ekim 1998), <erdogdu@politics.ankara.edu.tr>
"Tarih Kurumu Kongresi." Kişisel e-mail. (26 Ekim 1998).

IV-İnternet Ortamı Dışındaki Elektronik Kaynaklara Atıf

İnternete girmeden elde edilebilen, CD-ROM, kaset, disket vb elektronik

biçimlerdeki kaynaklara, metin içerisinde atıf yapılmasında internet kaynakları için geçerli olanlarla aynı kurallar geçerlidir. Bunların kaynakçada kullanılmasında ise aşağıdaki yöntemler kullanılmalıdır (Salda, 1997).

A-Basılmış Çalışmalar:

- Yazarın soyadı ve adı.
- Elektronik kaynağın yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Tırnak içerisinde çalışmanın başlığı.
- Eğer kaynak daha geniş bir çalışmanın altbölümlerinden biriye, italik harflerle bu çalışmanın adı.
- Sayfa numaraları.
- Basım yeri:
- Yayınlayan,
- Yayın tarihi.
- Yeraldığı elektronik kaynağın adı (italik)
- Elektronik kaynağın baskı sayısı.
- Elektronik kaynağın türü. Örneğin, CD-ROM, kaset, disket vb.
- Elektronik kaynağın yayın yeri:
- Elektronik kaynağın yayıncısı.

Örnek:

LINTON, W.J. (1992), "King Alfred." *Claribel and Other Poems*. London: Simpkin, Marshall & Co., 1865. 53-60, *English Poetry Full-Text Database*, Rel. 1. CD-ROM. Cambridge, England: Chadwyck-Healey.

B-Basılmamış Çalışmalar:

- Varsa, yazarın soyadı ve adı.
- Elektronik kaynağın yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Kaynağın adı (italik).
- Eğer kaynak daha geniş bir çalışmanın altbölümlerinden biriye, italik harflerle bu çalışmanın adı.
- Elektronik kaynağın türü.
- Elektronik kaynağın yayın yeri:
- Elektronik kaynağın yayıncısı.

Örnek:

BLACK, George. (1993), *The Hunt. Microsoft Dinosaurs*. CD-ROM. Redmont, Washington: Microsoft.

C-Basılmış Makaleler:

- Yazarın soyadı ve adı.
- Elektronik kaynağın yayın tarihi (Parantez içerisinde).

- Tırnak içerisinde makalenin başlığı.
- Yayınlandığı dergi veya gazetenin adı (italik)
- Yayın tarihi:
- Yer aldığı elektronik kaynağın yayıncısı.
- Elektronik kaynağın adı (italik).
- Elektronik kaynağın türü.

Örnek:

VRANIZAN, Michelle. (10 April 1995), "World Library Turns Page." *Sun-Sentinel* 16 Feb. 1995: 3D. *Bussiness Newsbank*. CD-ROM.

D-Basılmamış Makaleler:

- Yazarın soyadı ve adı.
- Elektronik kaynağın yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Tırnak içerisinde makalenin adı.
- Makalenin yer aldığı elektronik kaynağın adı (italik).
- Parantez içerisinde yazıldığı tarih:
- Makalenin sayfa sayısı.
- Elektronik kaynağın türü.
- Elektronik kaynağın yayın yeri:
- Elektronik kaynağın yayıncısı.

Örnek:

SHEMELIUK, Rachael. (1995), "The Hela-Capsol." *Club Kidsoft: Club Stories* 3:1 (1995): 4 pp. CD-ROM. Los Gatos, California: Kidsoft.

E-Basılmış Sözlük ve Ansiklopediler

- Tırnak içinde taranan maddenin adı.
- Sözlük ve ansiklopedinin basılı biçiminin adı (italik)
- Elektronik kaynağın yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Sözlük veya ansiklopedinin elektronik biçiminin adı (italik).
- Versiyon sayısı.
- Elektronik kaynağın türü.
- Elektronik kaynağın yayıncısı.

Örnek:

"Mountain." *Random House Webster's College Dictionary*. (1992), *Random House Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus*. Ver. 1.0. Disket, Reference Software International.

F-Basılmamış Sözlük ve Ansiklopediler:

- Tırnak içinde taranan maddenin adı.
- Sözlük veya ansiklopedinin adı (italik).
- Elektronik kaynağın yayın tarihi (Parantez içerisinde).
- Varsa taranan maddenin yer aldığı sayfa numarası:
- Editörün adı,
- Varsa hazırlandığı tarih.
- Daha geniş bir kaynağın içinde bir bölümse, bu kaynağın adı (italik).
- Hangi yılın baskısı olduğu.
- Elektronik kaynağın türü.
- Elektronik kaynağın yayın yeri:
- Elektronik kaynağın yayıncısı.

Örnek:

"Skillet." *The Language Master Dictionary and Theasarus*. 1993. 715: Merriam-Webster, (1989), *Microsoft Encarta*. 1993. CD-ROM. Redmond, Washington: Microsoft.

Kaynakça

- HARNACK, Andrew, KLEPPINGER, Gene (1996), "Beyond the MLA Handbook: Documenting Electronic Sources on the Internet." <<http://www.falcon.eku.edu/honors/beyond-mla/>> (20.01.1999).
- HOEMAN, G.H. (1995), "Electronic Style--Examples By Authority." <<http://funnel.web.utcc.utk.edu/~hoemann/authority.html>> (15.01.1999).
- IVEY, Keith C. (1996), "Citing Internet Sources." <<http://www.eecom.com/eye/utw/96aug.html>> (19.01.1999).
- PAGE, Melvin E. (1996), "A Brief Citation Guide for Internet Sources in History and the Humanities." <<http://h-net2.msu.edu/%7Eafrica/citation.html>> (15.01.1999).
- SALDA, Michael N. (1997), "Citing Electronic Materials with the New MLA Guidelines." <<http://www-dept.usm.edu/%7Eengdept/mla/rules.html>> (20.01.1999).
- WALKER, J.R. (1995), "MLA-Style Citations of Electronic Sources." <<http://www.cas.usf.edu/english/walker/mla.html>> (15.01.1999).